

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
ANDIJON DAVLAT CHET TILLARI INSTITUTI

**«ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK YO'NALISHLARI VA CHET
TILLARINI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR»**

MAVZUSIDAGI XALQARO II MIY-AMALIY ANJUMAN

**«СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЯЗЫКОЗНАНИЯ И
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В ОБУЧЕНИИ
ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ»**

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

**“MODERN TRENDS IN LINGUISTICS AND INNOVATIVE
APPROACHES TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES”**

PROCEEDINGS INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

ANDIJON-2024. 10-IYUN

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ANDIJON DAVLAT CHET TILLARI INSTITUTI

«ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK YO'NALISHLARI VA CHET
TILLARINI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR»

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN

«СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЯЗЫКОЗНАНИЯ И
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В ОБУЧЕНИИ
ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ»

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

“MODERN TRENDS IN LINGUISTICS AND INNOVATIVE
APPROACHES TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES”
PROCEEDINGS INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE

2024-YIL 10-IYUN

ANDIJON – 2024

Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 18-yanvardagi “2024-yilga mo‘ljallangan xalqaro va respublika miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxatini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 16-sonli buyrug‘i, shuningdek, mamlakat ilm-fani nufuzini yanada oshirish va xalqaro ilmiy-texnik hamkorlik ko‘lamini kengaytirishga qaratilgan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpozium, kongress, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlarni yuqori ilmiy va tashkiliy amaliy darajada samarali o‘tkazilishini ta‘minlash maqsadida Andijon davlat chet tillari institutida “Ingliz tili nazariy aspektlari”, “Ingliz tili va adabiyoti” hamda “Ingliz tili amaliyoti” kafedralari tomonidan “Zamonaviy tilshunoslik yo‘nalishlari va chet tillarini o‘qitishda innovatsion yondashuvlar” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazildi.

Mas‘ul muharrir(lar):

f.f.n., prof. S.O.Solijonov

Tahrir hay‘ati:

f.f.d.prof. D.A.Rustamov
f.f.d.prof. M.I.Umarxo‘djayev
PhD. dots. M.A.Qurbonov
f.f.d.prof. G‘.M.Xoshimov
f.f.d.prof. V.A.Vositov
PhD. dots. M.G‘.Xoshimov
p.f.n. prof. Sh.S.Alimov
PhD. G.M.Ibragimova
PhD. Q.Umrzakov
kafedra o‘qituvchisi N.Xamidov
kafedra o‘qituvchisi Z.No‘monova

Tahrir nashriyoti bo‘limi muharriri:

A.A.Xomidov

Ilmiy-amaliy konferensiya materiallariga oid mazkur to‘plam, tilshunoslikning zamonaviy yo‘nalishlari va chet tillarini o‘qitishdagi innovatsion yondashuvlar hamda ulardagi dolzarb masalalarga bag‘ishlanligi bilan ahamiyatlidir.

Mazkur to‘plamdan respublika va xorijiy oliy ta‘lim muassasalarida hamda ilmiy-tadqiqot markazlarida faoliyat olib borayotgan olimlar, professor-o‘qituvchilar, doktorantlar, magistrlar va iqtidorli talabalarning ilmiy maqolalari joy olgan.

To‘plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va me‘yoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

Andijon davlat chet tillari instituti, 2024-yil

многоаспектный анализ языковых феноменов, выявляя их существенные характеристики на различных уровнях языковой иерархии.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Беседина Н.А. Вопросы когнитивной лингвистики. 2004. № 1. С. 166-181. Болдырев, Н. Н. (2001). Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. Тамбов: Издательство Тамбовского университета.
2. Кубрякова, Е. С. (2004). Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянской культуры.
3. Лакофф, Дж. (2004). Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении. Москва: Языки славянской культуры.
4. Маслова, В. А. (2004). Когнитивная лингвистика: Учебное пособие. Минск: Тетра Системс.
5. Попова, З. Д., & Стернин, И. А. (2007). Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ: Восток-Запад.
6. Телия, В. Н. (1996). Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва: Школа "Языки русской культуры".
7. Langacker, R. W. (1987). Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical Prerequisites. Stanford, CA: Stanford University Press.

DIALOGIK NUTQ VA MANIPULYATIV KOMMUNIKATSIYADA GENDERNING AHAMIYATI

Tulanbayeva Shahnozohon Shavkatbekovna
ADCHTI doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqola verbal manipulyatsiyaning kommunikativ va pragmatik jihatlariga, ayniqsa, dialogik nutqda genderning ta'siriga alohida e'tibor qaratadi. Unda erkaklar va ayollar tomonidan standart va tashabbuskor kommunikativ rollarning qanday qo'llanilishini o'rganiladi. Maqola mashhur olimlarning nazariy doiralaridan foydalanib, dialogik manipulyatsion vaziyatlarning (DMV) strukturaviy komponentlarini, jumladan, adresant va adresat rollari, ularning dunyolari va ijtimoiy kontekstini tadqiq etadi.

Adabiy manbalardan olingan dialoglarni tahlil qilish orqali kommunikativ rollar va manipulyativ taktikalarni qo'llashdagi xususiyatlarni aniqlaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ayollar ko'pincha hissiy murojaat va munosabatlar dinamikasidan foydalanib, g'amxo'rlik va yaxshilik bilan tavsiflangan rollarni qabul qiladilar, erkaklar esa ko'proq avtoritar va to'g'ridan-to'g'ri yondashuvlarni qabul qiladilar. Ushbu gender strategiyalar jamiyatdagi me'yor va kutilmalarni aks ettiradi.

Genderning og'zaki manipulyatsiyaga ta'sirini o'rganish shaxslararo kommunikatsiyada ta'sir va nazorat mexanizmlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Natijalar kommunikativ xatti-harakatlarni tahlil qilishda genderni hisobga olishning muhimligini ta'kidlaydi va dialogik nutqda tilning strategik qo'llanishi bo'yicha tushunchalar beradi.

Kalit so'zlar: verbal manipulyatsiya, dialogik nutq, pragmatik jihatlar, gender tafovutlar, tashabbuskor rollar, strukturaviy komponentlar, manipulyatsion strategiyalar, interaksion dinamikalar, sotsiolingvistik kontekst, hissiy murojaat.

Zamonaviy lingvistikada tilni ta'sir va manipulyatsiya vositasi sifatida o'rganish katta qiziqish uyg'otdi. Tilning nafaqat individual xatti-harakatlarni, balki jamiyat me'yorlarini shakllantirishda kuchli vosita bo'lish qobiliyati tadqiqotning muhim yo'nalishidir. Ushbu tadqiqot verbal manipulyatsiyaning kommunikativ va pragmatik jihatlarini, ayniqsa, dialogik nutq kontekstida ko'rib chiqadi.

Verbal manipulyatsiya boshqalarning fikrlari, his-tuyg'ulari va harakatlariga ta'sir qilish uchun tilni strategik qo'llashni o'z ichiga oladi. Bu turli lingvistik, psixologik va ijtimoiy o'lchamlarni o'z ichiga olgan murakkab hodisadir. Verbal manipulyatsiyaning qanday ishlashini tushunish kommunikatorlar tomonidan qo'llaniladigan rollar va taktikalarni, shuningdek, manipulyatsion harakatlarni osonlashtiruvchi yoki to'suvchi kontekstual omillarni o'rganishni talab qiladi.

Gender munosabatlar kommunikativ xatti-harakatlar va strategiyalarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Erkaklar va ayollar tilni qanday qo'llashida farqlar kengroq jamiyat me'yorlari va kutilmalarini aks ettiradi va og'zaki manipulyatsiyaning qanday amalga oshirilishini shakllantiradi. Ayollar, masalan, g'amxo'rlik va empatiyani ta'kidlovchi an'anaviy gender rollar bilan mos keladigan g'amxo'rlik va munosabatlarga asoslangan strategiyalardan foydalanadilar. Erkaklar esa jamiyatdagi erkak hukmronligi va tajribasi haqidagi tasavvurlardan foydalanib, ko'proq qat'iy va avtoritar yondashuvlarni qabul qilishlari mumkin.

Ushbu maqolada dialogik nutqda verbal manipulyatsiyani gender tafovutlarga e'tibor qaratgan holda, har tomonlama tahlil qilishni maqsad qildik. Roman Jakobson va Dell Hymes tomonidan taklif qilingan kommunikatsiya va nutqning nazariy modellari integratsiyasi orqali dialogik manipulyatsion vaziyatlarning (DMV) strukturaviy komponentlari va strategiyalarini aniqlash va tushuntirishga intildik. Adabiy manbalardan olingan dialoglarning sifat tahlili orqali erkaklar va ayollar tomonidan manipulyativ kommunikatsiyada qo'llaniladigan o'ziga xos strategiya va taktikalarni ko'rsatdik.

Ushbu tadqiq natijalarimiz og'zaki manipulyatsiya mexanizmlari va genderning kommunikativ xatti-harakatlarga ta'siri haqida chuqurroq ma'lumot beradi. Dialogik nutqda tilning strategik qo'llanishini o'rganish orqali shaxslararo kommunikatsiyadagi ta'sir va nazorat dinamikasi haqida qimmatli tushunchalar beradi.

Dialogik nutqda gender tafovutlarni tahlil qilish

Dialogik nutqda og'zaki manipulyatsiya turli lingvistik va ekstralingvistik omillarni o'z ichiga olgan murakkab hodisadir. Roman Jakobsonning kommunikativ modeli (1975) adresant, adresat, kontekst, kod, aloqa va xabar kabi oltita muhim komponentni ta'kidlab, muhim asosni beradi. Ushbu model kommunikatsiya jarayonidagi har bir komponentning ahamiyatini, ayniqsa, kontekstning xabar mazmuniga va aloqa ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro aloqaga taalluqli ekanligini ko'rsatadi.

Dell Hymes (1975) Jakobson modelini ishtirokchilarning ijtimoiy rollari va vaziyatli kontekst kabi qo'shimcha sotsiolingvistik o'zgaruvchilarni kiritish orqali kengaytirdi. Hymes modeli adresant, adresat, mavzu, kod, shakl, kanal va harakat joyi kabi komponentlarni o'z ichiga oladi, bu esa kommunikativ aktning yanada to'liqroq tushunchasini beradi. Fikrimizcha, ushbu model, ayniqsa, ijtimoiy rollar va vaziyatli kontekstlar manipulyatsiyaning samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan dialogik manipulyatsion vaziyatlarni (DMV) tahlil qilish uchun muhimdir.

Kateryna Serazhym [12] ushbu nazariy asosni adresant va adresatning dunyolari va ularning tasavvuriy dunyolari tushunchalarini kiritish orqali yanada rivojlantirdi. Ushbu komponentlar manipulyatorlar o'z adresatlarining javoblarini qanday qurishlarini oldindan ko'ra olishlarini tushunishda muhimdir. Serazhymning modeli dialogik nutqda manipulyatsiyaning nozik dinamikasini o'rganish uchun ayniqsa foydalidir.

Kommunikativ rollar og'zaki manipulyatsiyaning muvaffaqiyatida muhim rol o'ynaydi. Ushbu rollar faol va passiv turlarga bo'linadi. Ona, aka yoki do'st kabi standart rollar manipulyatorlarga jamiyatning kutilmalari va munosabatlar dinamikasidan foydalanish imkonini beruvchi ishonchli asosni beradi. G'amxo'r yoki avtoritar bo'lish kabi tashabbuskor rollar manipulyatsion ta'sirni oshirish uchun strategik ravishda qabul qilinadi.

Iosif Sterninning (2001) ta'kidlashicha, kommunikativ rollar ijtimoiy va kommunikativ bo'lishi mumkin [14]. Ijtimoiy rollar jamiyatdagi shaxslarning rasmiy pozitsiyalarini, kommunikativ rollar esa maqsadlarga erishish uchun qabul qilingan shaxsiyatlarni ifodalaydi. Sternin rollarni standart (ijtimoiy jihatdan qabul qilingan xatti-harakatlar) va tashabbuskor (qasdiy yaratilgan obrazlar) ga bo'lishi manipulyatsion strategiyalarni tahlil qilish uchun foydali vositani taqdim etadi.

Gender xususiyatiga ega strategiyalar

Gender manipulyatsion strategiyalarning tanlovi va samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Deborah Tannen (1990) ayollarning ko'proq hamkorlik va g'amxo'rlik kommunikativ uslubini, erkaklar esa raqobatbardosh va avtoritar yondashuvni qabul qilishini ta'kidladi [16]. Ushbu farq og'zaki manipulyatsiyaga ham taalluqli bo'lib, gender xususiyatga ega rollar va strategiyalarni aks ettiradi.

Ayollarning manipulyativ nutqi ko'pincha g'amxo'r, mehribon va qiziqish tashabbuskor rollari bilan tavsiflanadi. Ushbu rollar ayollarni g'amxo'r sifatida ko'radigan jamiyat kutilmalari bilan mos keladi. Masalan, enaganing Celia bilan bo'lgan dialogik muloqotida enaga Celianing qizining sog'ligini e'tiborsiz qoldirib, sayohatga chiqishga undash uchun g'amxo'rlik rolini bajaradi. Ushbu misol ayollarning munosabatlar dinamikasidan qanday foydalanishini ko'rsatadi [17].

Erkaklar, aksincha, ko'proq to'g'ridan-to'g'ri va avtoritar rollarni qabul qilishlari mumkin, ko'pincha o'zlarining mutaxassis yoki yetakchi sifatidagi jamiyat pozitsiyalaridan foydalanadilar. Bu Van der Merwe va Jamie o'rtasidagi o'zaro ta'sirda yaqqol ko'rinadi, Van der Merwe o'zining biznes mutaxassisi rolidan foydalanib, Jamie-ni zararli investitsiyaga jalb qilishga undaydi [12]. Erkaklarning manipulyativ strategiyalari ko'pincha ustunlik va nazoratni ta'kidlaydi, bu jamiyatdagi erkak hukmronligi haqidagi kengroq me'yorlarni aks

ettiradi.

Dialogik manipulyatsion vaziyatlarning (DMV) tuzilishi bir nechta asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi: adresant, adresat, xabar va ijtimoiy vaziyat. Ushbu komponentlar o'zaro ta'sir qilib, adresant adresatni strategik kommunikatsiya orqali ta'sir qilishni maqsad qilgan manipulyatsion dinamikani yaratadi.

Adresant (manipulyator) g'oyalarni yaratadi va ma'lumotlarni o'z maqsadlariga xizmat qilish uchun yetkazadi. Samarali manipulyatsiya adresantdan adresatning psixologik va ijtimoiy profilini chuqur tushunishni talab qiladi. Sergey Kara-Murza (2009) ga ko'ra, manipulyatsiya majburlashdan ko'ra, vasvasaga solish bilan bog'liq bo'lib, muvaffaqiyatli manipulyatorlar nozik va strategik kommunikatsiyadan foydalanib, o'z maqsadlariga erishishlari kerak[5].

Adresat ko'pincha passiv ishtirokchi sifatida qabul qilingan bo'lsa-da, manipulyatsiya jarayonida muhim rol o'ynaydi. Ivan Susov [14] adresat xabarni o'zining bilimlari va shaxsiy tajribalariga asoslanib dekodlashtirishi kerakligini ta'kidlaydi. Ushbu dekodlash jarayoni ijtimoiy rollar va o'zaro ta'sir kontekstidan ta'sirlanadi.

Dialogik manipulyatsion vaziyatlarda kommunikativ rollarning turlari va ularning funksiyalari

Biz tadqiqotimiz davomida avvaliga kommunikativ rollarni faol va passiv turlarga bo'ldik. Ularning orasida bir nechta asosiy kommunikativ rollar aniqlanadi:

- Faol: tajribali/nufuzli, g'amxo'r/do'stona, qiziqqan
- Passiv: tajribasiz, zaif/holdan toygan, sodda

Manipulyator faol rahbarlik rolini bajaruvchi yaxshi niyatli ayol rolini bajargan holatni ko'rib chiqamiz:

(1) (a) "Ular bilan xayrlashishni xohlashingizni bilaman, lekin ular qoldirilgani yaxshi deb o'ylayman. (b) Agar ular sizni hozir ko'rsalar, faqat xafa bo'ladilar." "to'g'ri shundaydir", dedi Celia, "lekin men ularni uyg'otmoqchi emasman, enaga, men faqat ularni ko'rib olmoqchiman. Men ularni uch haftadan ko'proq ko'ra olmayman." (c) "Xo'sh - menimcha, egizaklar oldiga kirsangiz bo'laveradi", dedi enaga, "lekin Bartyning yoniga emas." "Nega?" (d) "U hali yig'layotgan edi. Onasini eslab. Bilasizku, ba'zan bunday yig'lab turishini. Men uni quchoqlab, ovutib, unga hikoya o'qib berdim va u yaxshi uxlab qoldi. Lekin agar u uyg'onib ketsa - yaxshisi uni bezovta qilmaslik kerak." [17.171].

Kommunikativ vaziyat quyidagicha: Lady Celia uzoq kutilgan sayohatga chiqishga shoshmoqda va bolalar bilan xayrlashmoqchi, ulardan biri (Barty) asrab olingan. Ushbu parcha (1) da manipulyator g'amxo'rlik qiluvchi, yaxshi niyatli ayol rolini o'ynaydigan enagadir. Ushbu kommunikativ rol unga og'zaki manipulyatsiyani amalga oshirishda yordam beradi. Uning har bir nutqi (a, b, c, d) yaratilgan obrazga mos keladi. Aslida, enaga Celiaga muhim bir tafsilotni - Bartyning kasalligini aytmagan. Bundan tashqari, u qizning jiddiy kasal ekanligini bilib, shifokorni chaqirmagan. Enaganing dalillari uning zararli niyatlarini namoyon etadi, u sayohat bekasi uchun qizdan muhimroq ekanligini isbotlashga harakat qiladi. Ushbu DMV ziyonli deb tasniflanadi, chunki manipulyatorning

niyati Celiaga ma'naviy zarar va Barty ga jismoniy zarar yetkazishni o'z ichiga oladi.

Yana bir misol - ikkala kommunikator ham manipulyator bo'lgan dialog (2) ni ko'rib chiqamiz. Van der Merwe - haqiqiy firibgar va jinoyatchi bo'lib, bir vaqtlar Jamieni aldab, undan qutulish uchun qotillarni yollagan. Mr. Travis (shuningdek, Jamie sifatida tanilgan) mo'jizaviy tarzda qutulib, qasos olishga qaror qildi. Van der Merwe asta-sekin bir necha faol rahbarlik rollarini o'ynaydi: avval g'amxo'r ishbilarmon (a, b), keyin tajribali mutaxassis rolini qo'shadi (d). Jamie esa, mos ravishda, avtoritar yordamga muhtoj bo'lgan tajribasiz, lekin xavfsiz merosxo'ring kommunikativ rolini o'ynaydi (c).

(2) (a) "Men qandaydir yordam bera olishim mumkin. Ehtiyot bo'lish kerak. Atrofdagi ko'p axloqsiz odamlar bor." (...) (b) "Agar bu o'ta shaxsiy bo'lmasa, Mr. Travis, boyligingizni qanday qo'lga kiritganingizni so'rasam bo'ladimi?" "Men uni otamdan meros qilib oldim," dedi Jamie osonlik bilan. "Ah, lekin sizda ko'p biznes tajribasi borligiga aminman." (c) "Juda kam, deb qo'rqaman. Menga ancha yo'l-yo'riq kerak." Van der Merwe yorishdi. (d) "Bizning uchrashib qolishimiz-taqdir, Mr. Travis. Mening juda zo'r tanishlarim bor. Nihoyatda zo'r va foydali Men sizning pulingizni bir necha oy ichida ikki barobar ko'paytirishga deyarli kafolat bera olaman,..." [13.125].

Ushbu misol Van der Merwening rollaridan Jamieni zararli investitsiyaga jalb qilish uchun qanday foydalanishini ko'rsatadi, bu erkaklar tomonidan ko'pincha manipulyatsion strategiyalarda foydalaniladigan avtoritar rollarni aks ettiradi.

Standart kommunikativ rollar ham muvaffaqiyatli og'zaki manipulyatsiyaga hissa qo'shadi. Sizning standart ijtimoiy rolingiz ona, aka, do'st bo'lganda manipulyatsiya qilish osonroq bo'ladi. Odatda, ikkala rol manipulyator tomonidan yaratilgan obrazda yaqinlashadi, masalan, g'amxo'r er, tajribali ona yoki mehribon do'st.

(3) (a) "Men sizni bezovta qilishni yomon ko'raman, Kat. (b) rostdan. Lekin kichik bir muammoga duch keldim." Uning ovozi keskin edi. (c) "Mike ... yaxshimisiz?" (d) "Ha, jiddiy muammo emas. Shunchaki birov menga bergan qarzini xoziroq qaytarib berishimni talab qilmoqda, shung o'ylovdimki,..." "Qo'limdan kelganini qilaman," dedi Kat ezilgan holda. "Rahmat. (e) Men har doim sizga tayanishim mumkin, to'g'rimi, opa? Men sizni yaxshi ko'raman." "Men ham seni yaxshi ko'raman, Mike." [13.124].

Ushbu parchada uka o'z muammolarini yana bir bor opasi hisobiga hal qilish uchun standart rolidan foydalanadi. Mike munosabatlari va standart rolidan foydalanib, opasining mehr va g'amxo'rlikini manipulyatsiya qilib, yordam so'raydi.

Boshqa bir misolda, Richard va uning onasi Sara o'rtasidagi suhbat oilaviy munosabatlarda manipulyatsion taktikalarning dinamikasini ochib beradi. Bu yerda ikkalasi ham o'z rollarini yashirin maqsadlar bilan bajaradi - Sara o'g'li ustidan nazoratni saqlab qolmoqchi bo'ladi, Richard esa o'zini uzoqlashtirishni maqsad qiladi.

(4) (a) "Siz har doim kechqurun men uyga qaytganimda men bilan kechki

ovqat yeyishingiz mumkin. Men Mrs. Gleesoni to'liq vaqtli ishga yollashim va u biz uchun kechki ovqat pishirishi mumkin." Agar u kechki ovqat uchun keladigan bo'lsa, har doim o'zini biroz zaif his qilayotgandek ko'rsatishi mumkin bo'lardi va Richard qolishga majbur bo'lar edi. (b) "Sizningcha, Mrs. Gleeson to'liq vaqtli ishni qabul qiladimi? Uning oilaviy majburiyatlari bormi? Tashlab ketilgan qizi yoki shunga o'xshash narsa?" Richard qarshi chiqdi. (c) "Uning ko'proq vaqt ishlashi siz uchun yaxshi bo'lardi." Richard turib, orqaga va oldinga yura boshladi. Sara birdan katta xato qilganini tushundi. Agar Hannah Gleeson uzoq vaqt ishlashga kelsa, Richard o'zini qutulgan deb his qilishi va ehtimol kamroq tashrif buyurishi mumkin. (d) "Balki kerak emasdir", dedi u shoshilib. "Ba'zida u menga zerikarli ko'rinadi. Ko'ramiz." (e) "Lekin ona—" Sara qo'lini ko'tardi. (f) "Hozir emas, Richard. Men charchadim. Siz ketishingiz mumkin." U har doimgidan ham zaifroq ovozda so'zladi. [10.302-303].

Saraning manipulyatsiyasi uning zaif, charchagan rolidan foydalanib, Richardni atrofida ushlab turishga urinayotganligi aniq, Richard esa tashvish niqobi ostida vaziyatni o'zgartirib, manipulyatsiya qiladi.

Dialogik manipulyatsion vaziyatlarda kommunikativ rollarni o'rganish manipulyatorlarning o'z maqsadlariga erishish uchun faol va passiv rollardan qanday foydalanishini ochib beradi. Gender dinamikalar manipulyatsion strategiyalarning tanlovi va samaradorligini aniqlashda muhim rol o'ynaydi, ayollar ko'pincha g'amxo'rlik rollarini, erkaklar esa avtoritar rollarni qo'llaydilar. Ushbu dinamikalarni tushunish og'zaki manipulyatsiya mexanizmlarini va tilning nazorat qilish va ta'sir qilish usullarini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Jinsning og'zaki manipulyatsiyaga ta'siri borasidagi tushunchalar dialogik nutqda tilning strategik qo'llanishini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Ushbu tadqiqot natijalari shaxslararo kommunikatsiyada ta'sir va nazorat mexanizmlarini chuqurroq tushunishga hissa qo'shadi. Gender dinamikalarining manipulyativ strategiyalarga ta'siri tahlili, ayollar va erkaklar tomonidan qo'llaniladigan aniq strategiya va taktikalarni ochib berdi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, jamiyatdagi kengroq me'yorlar va kutilmalar erkaklar va ayollar tomonidan qo'llaniladigan manipulyatsion strategiyalarga sezilarli darajada ta'sir qiladi.

Bunday tadqiqotlar og'zaki manipulyatsiyaning murakkab mexanizmlarini, shuningdek, tilning ta'sir va nazorat qilish usullarini o'rganishda muhim hissa qo'shadi. Bu esa nafaqat lingvistik sohasida, balki psixologiya va sotsiologiya kabi boshqa fanlarda ham qo'llanishi mumkin bo'lgan qimmatli tushunchalarni beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Coates, J. (1997). *Femininity Competing Discourses*. H. Kotthoff va R. Wodak (Muh.), *Communicating Gender in Context*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
2. Holmes, J., & Meyerhoff, M. (2003). *The Handbook of Language and Gender*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
3. Hymes, D. (1975). *Etnografiya rechi*. *Novoe v zarubezhnoy lingvistike* 7, 42-94. Moskva: Progress.

4. Jakobson, R. (1975). Lingvistika i poetika Strukturalizm “za” i “protiv”. Moskva: Progress.
5. Kara-Murza, S. (2009). Manipulyatsiya soznaniem. Moskva: EKSMO, Algoritm.
6. Picoult, J. (2004). My Sister’s Keeper. New York: Atria Books.
7. Miller, A. (1949). Death of a Salesman. New York: Viking Press.
8. Orwell, G. (1949). 1984. London: Secker & Warburg.
9. Austen, J. (1813). Pride and Prejudice. London: T. Egerton.
10. Scanlan, Patricia. 2000. *City Lives*. London: Bantam Books.
11. Sedov, K. (2003). O manipulyatsii i aktualizatsii v rechevom vozdeystvii. Problemyi rechevoy kommunikatsii 2: 20–27. Saratov: Izd-vo Saratov. un-ta.
12. Serazhym, K. (2002). Dyskurs yak sotsiolinhvalne yavyshche: metodolohiia, arkhitektonika, variatyvnist. Kyiv: Kyiv National University.
13. Sheldon, S. (2005). Master of the Game. London: HarperCollins Publishers.
14. Sternin, I. (2001). Vvedenie v rechevoe vozdeystvie. Voronezh: Izd-vo VGU.
15. Susov, I. (1986). Pragmaticheskaya struktura vyiskazyvaniya. Yazyikove obschenie i ego edinitsyi: 7–11. Kalinin: KGU.
16. Tannen, D. (1990). You Just Don’t Understand: Women and Men in Conversation. NY: Morrow.
17. Vincenzi, P. (2004). No Angel. London: Orion.

MODERN PROBLEMS OF SOCIOLINGUISTICS

Murodova Jasminaxon Oybek qizi
Uzbekistan State World Languages University,
First English faculty, student
Scientific supervisor: Islomova Z

Annotation: This article is about the actual problems of modern sociolinguistics.

Key words: Communication, various grammar issues, intercultural communication, Soviet linguistics, G.Karri.

Annotatsiya: Bu maqola umumiy tilshunoslikning dolzarb muammolari haqida.

Kalit so'zlar: Muloqot, grammatik muammolar, madaniyatlararo muloqot, Sovet lingvistikasi, G.Karri.

In this developing world, the process of effective communication is a demanded and integral phenomenon, but it is not without problems associated with misunderstanding of speech, cultural and ethnic components, as well as the phenomenon of language in relationships with the culture of communication and knowledge.

The article discusses some of the reasons for communication barriers and inconsistency on the part of linguistics, intercultural communication, linguo culturology in a single context, including due to differences in linguistic pictures of the world and concept spheres, as well as the effect of cultural stereotypes, features of national characters and communicative asymmetry, the alleged similarity with native culture and ethnocentrism. The problems of language culture are pointed

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

16.	APPLICATIONS OF THE SEMANTIC- PRAGMATIC DISTINCTION Tuhtaeva Shahzoda Oktamovna	64
17.	SOTSIOLINGVISTIKANING METODOLIK JIHLTLARI Baxridinova Mutabarxon Adaxamovna	66
18.	ANALYSIS OF THE PROBLEMS OF MODERN LINGUISTICS Ashirova Mashxura Bakjon qizi Sh.D.Razakova	68
19.	CONTEMPORARY ISSUES OF SOCIOLINGUISTICS Afra Khanam Adakhamova Malokhatkhon Nuriddin kizi	70
20.	DUNYO KONSEPTUAL MANZARASIDA VOQELIKNI AKS ETISHI Nasirova Muxayyo Kimsanovna	72
21.	YEVROPA VA ISLOM DUNYOSI XALQ TABOBATIDA GUMORAL NAZARIYA, UNDAGI ATAMALAR VA ULARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI No'monov Muhiddin	75
22.	PSIXOLINGVISTIKANING O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDAGI TADQIQI M.Mamajonov	78
23.	ZAMONAVIY YO'NALISHLAR HAMDA ULARNING RIVOJLANISH ASOSLARI Ro'zimurodova E'zoza Qulmamat qizi Sh.D.Razakova	81
24.	Suggestiv lingvistikaga xos tushunchalar haqida Yusupova Shahzoda Tohirjon qizi	83
25.	TURKIY TILLAR ANTROPONIMIYASINING O'RGANILISHI Obobakirova Valizaoy Mamarasulova Feruza	87
26.	Zamonaviy tilshunoslikda til va madaniyat, nutqiy akt va pragmatik ma'no munosabatlari xususidagi konsepsiyalar Uliqova Mavluda Sotvoldiyevna	89
27.	Lingvomadaniy kontsepsiyani tahlil qilish usullari Boltayeva Nargiza Raxmatovna	93
28.	YANGI SO'ZLARNING YARATILISHI VA SHAKLLANISHIDA KOGNITIV JARAYONLARNING O'RNI To'rayeva Maftuna Akbar qizi	97
29.	РОЛЬ И МЕСТО КОГНИТИВНО-КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПОДХОДА КАК ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ М.Г.Хошимов	101
30.	DIALOGIK NUTQ VA MANIPULYATIV KOMMUNIKATSIYADA GENDERNING AHAMIYATI Tulanbayeva Shahnozahon Shavkatbekovna	104
31.	MODERN PROBLEMS OF SOCIOLINGUISTICS Murodova Jasminaxon Oybek qizi, Islomova Z	110
32.	Actual problems of general linguistics Tashkulova Feruza Islomova Zarina	113